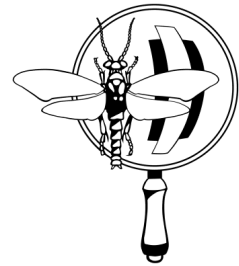


LANDELIJKE INSECTENWERKGROEP VAN DE KNNV

VEELPOOT

JAARGANG 35 - NR. 2 - April 2024

ISSN 1386-9965



Inhoudsopgave

Bestuur / organisatie / contributie / kopij Veelpoot.....	2
LIW Weekeinde Ommen 3 t/m 5 mei.....	3
2024 Jaar van de Wesp.....	4
Welk insect is dit?.....	7
Liefhebbers van jenever	8
Bijenwolven in Feijenoord.....	9
Het schaap met de zes poten	10
Vlietlanden.....	11
Ecologisch keveronderzoek 2023.....	16
Zwerfsnuitmot	24
De Regenboogsprinkhaan – een kleurenverrassing.....	26
Vijf jaar loopkevers en wantsen op ‘nieuwe natuur’	28
Kleine eikelboorder (Curculio glandium).....	37

**Nieuwe leden worden ingeschreven na ontvangst van hun contributie.
Beëindiging van het lidmaatschap alleen schriftelijk vóór 1 november.
De beëindiging gaat dan in op 1 januari van het nieuwe jaar.**

Kopij voor het volgende nummer opsturen naar de redactie in gewone “platte tekst”, dus zonder opmaak en indien mogelijk met foto’s.

KONINLIJKE NEDERLANDSE NATUURVERENIGING LANDELIJKE INSECTENWERKGROEP (LIW)

Bestuur / organisatie / contributie / kopij Veelpoot

Opgericht 1988

Website: liw.knnv.nl

Email: liw@knnv.nl

Rekeningnummer NL63 ASNB 8833 0674 75 t.n.v. J.M. van Brakel

Bestuur

Voorzitter	Geert van Poelgeest	liw@knnv.nl
Secretaris	Anna Kreffer	liw@knnv.nl
Penningmeester	Koos van Brakel	penningmeester.liw@knnv.nl
Redactie Veelpoot	Koos van Brakel	veelpoot.liw@knnv.nl
Webmaster	David Scarse	webmaster.liw@knnv.nl

Organiserende leden

- Bijdragen voor de sociale media, Letty Morauw
- Weekenden: maaltijdvoorziening, Guus Dekkers
- Weekenden: beheer accommodatie, Sharida Bhageloe en Willemein Poot

Erelid

Wiet Fliervoet † 2015

Ledenadministratie

Email: liw@knnv.nl

Contributie lid € 7,00 per jaar

Adreswijzigingen e.d. liw@knnv.nl en ledenadm@knnv.nl

Veelpoot

Sluiting kopij	Verschijnen Veelpoot
Week 50	Week 1
Week 11	Week 14
Week 24	Week 27
Week 37	Week 40

Stuur foto's onverkleind op, los van de tekst, zorg wel voor een duidelijke titel van de foto en de naam van de fotograaf.

Foto omslag: Sluipwesp - Perithous albicinctus (foto Koos van Brakel)

LIW Weekeinde Ommen 3 t/m 5 mei

Herinnering deelname LIW kamp Ommen 3 t/m 5 mei 2024: Groepsaccommodatie “De Repelaerhoeve” (www.wolfskuil.nl).

We bezoeken in de omgeving van Ommen interessante natuurgebieden, 's avonds zijn er presentaties, o.a. op zaterdagavond geeft Kees van Achterberg een presentatie over wespen en is er gelegenheid om waarnemingen met elkaar te delen. Rudolf van Hengel geeft op zaterdag voor geïnteresseerden een workshop over mieren, na de workshop kunnen we het geleerde in de praktijk brengen. Nader info volgt bij het programma. En natuurlijk wordt er weer naar nachtvlinders gekeken.

Informatie en opgave bij liw@knnv.nl en je bent pas definitief van deelname verzekerd na betaling van € 85,- over te maken op: rekeningnummer NL63 ASNB 8833 0674 75 t.n.v. J.M. van Brakel.

Je kan je ook al opgeven voor het kamp in het weekeinde vrijdag 23 t/m 25 augustus, zelfde accommodatie, alleen zijn de kosten dan € 95,-.



Beste leden

Het bestuur wil naast de twee weekeinden die we van oudsher gewend zijn te organiseren, meer activiteiten ontplooiën. We willen hierbij de doelen van de KNNV als vertrekpunt nemen dus natuurstudie, natuureducatie en natuurbescherming en voor de LIW de insecten als doelsoort (ook andere kleine beestjes horen erbij). Er is veel kennis onder onze leden en het zou fijn zijn als die kennis met andere leden en niet leden wordt gedeeld.

Wij roepen de leden op om hier aan bij te dragen. Wij kunnen dit naar vermogen ondersteunen. Wij denken hierbij aan excursies, lezingen, cursussen en projecten. Bij een aantal zijn ook digitale vormen mogelijk, bijvoorbeeld een lezing via zoom. Enkele voorbeelden uit het nabije verleden: de lezing Bijen van Wankja Ferguson, het bezoek aan de Vlietlanden onder leiding van Willemeijn Poot; en wellicht zijn er leden die een activiteit in of buiten hun afdeling leiden.

Voor deze activiteiten hebben we een handleiding ontwikkeld. We hebben drie typen handleiding: eenmalige activiteiten als excursie, lezing; voor een cursus en voor een project. Als je daarvoor een bijdrage wilt geven vraag naar de betreffende handleiding via liw@knnv.nl.

Geert van Poelgeest / voorzitter LIW / tel.06 – 33 00 17 42

2024 Jaar van de Wesp

(Anna Kreffer)

Naturalis, EIS en andere organisaties hebben 2024 uitgeroepen tot het jaar van de wesp. In Nederland komen meer dan 5000 verschillende soorten voor, met een grote diversiteit in uiterlijk en leefwijze. Zoveel soorten bieden genoeg inspiratie voor een heel jaar wespen.

Eigen ervaring

WWW: deze drie W's staan voor Wereld Wijde Web, onze digitale verbinding met de wereld. In dit Jaar van de Wesp geef ik er graag een andere invulling aan: Wespen Wonder Wereld. Er zijn zoveel soorten wespen, verschillende levenswijzen, bijzondere eigenschappen, aanpassingen aan de omgeving. Elke wespesoort roept bij nadere kennismaking verwondering op. Verwondering die hopelijk bijdraagt aan waardering en daarmee aan bezorgdheid om hun voortbestaan en bescherming. Omdat april nog niet echt een maand is om buiten op pad te gaan voor een ontmoeting met wespen, iets over de soorten uit de Wespen Wonder Wereld.

Soorten

De orde van wespachtigen, vliesvleugeligen (*Hymenoptera*) heeft in Nederland 57 families en ongeveer 5000 soorten. Zij hebben alle twee paar dunne, doorzichtige, vliesachtige vleugels. De orde is verdeeld in drie groepen: bladwespen (*Symphyla*), sluipwespen (*Parasitica*) en de angeldragers (*Aculeata*). Bladwespen missen de wespentaille en hebben een legboor waarmee zij planten aanprikken en daarin hun eitjes afzetten. Bij sluipwespen is de legboor verworpen tot een orgaan om eitjes in of op een insect af te zetten en als een injectienaald te gebruiken om verdovende middelen in te brengen. Bij de angeldragers, waaronder bijen en mieren, is de legbuis omgevormd tot steekwapen en heeft een klier die gif produceert. Vrouwen wespachtigen bewaren ontvangen zaad van mannen in een zaadblaas. Zij bepaalt of een eitje dat daarlangs gaat wel of niet zaad ontvangt. Niet bevruchte eitjes (zonder zaad) zijn altijd mannelijk.

Bladwespen



Helmkruidbladwesp - *Tenthredo scrophulariae*



Bladwesp - *Hemichroa crocea*

In Nederland leven net meer dan 500 soorten bladwespen. De beetje plompe en weerloze wespen zijn gebonden aan planten: hout, gras, blad, kruid en knop of vruchten. De larven lijken op rupsen van vlinders, maar hebben aan elk segment een paar poten, vlinderlarven hebben daar maximaal vier van. We noemen deze larven bastaardrupsen, ze leven ook vaak in een groep. Bij verdediging krullen ze zich op of



Elzenbladwesp - *Craesus septentrionalis*



Lindebladwesp - *Caliroa annulipes*

gaan met het achterlijf zwaaien. Bij een aantal soorten bezitten de larven geen poten en zien eruit als een soort slakjes. Houtwespen (*Siricidae*) hebben een stevige legboor om eitjes af te zetten in hout, daarbij brengen ze ook een schimmel in, de larven kunnen anders het hout niet verteren.

Sluipwespen



Sluipwesp - *Ephialtes manifestator*



Dikpootwesp - *Chalcis sispes*

De sluipwespen hebben verreweg de meeste vertegenwoordigers, zo'n 2700 soorten. In grootte en leefwijze lopen ze sterk uiteen. De kleinste halen nog geen millimeter, de grootste drie centimeter. De allerkleinste spelen een grote rol in het reguleren van populaties van veel insecten, zoals bladluizen. Sluipwespen "besluipen" hun prooi en leggen een ei erop of in. Alle larven zijn pootloos. De larven voeden zich met de inhoud van de gastheer, die sterft als deze van binnenuit is leeggegeten. Het zijn dan ook geen parasieten, die houden de gastheer in leven, maar predatoren ofwel parasitoïden. Volwassen insecten bezoeken bloemen om zich te voeden of doden een ander insect om het lichaamsvocht te drinken. Een speciale, vegetarische, plantgebonden groep zijn de wespen die gallen op planten veroorzaken, in de gallen leven de larven. Deze groep heeft een fascinerende levenswijze, met afwisselende generaties vrouwen en mannen en vrouwen, die ook andere gallen veroorzaken.

Angeldragers

Alle angeldragers, mieren, wespen en bijen, kennen broedzorg, sommige leven zelfs in staten/volken met een taakverdeling. In een volk legt een koningin eieren, werksters verzorgen en bouwen het nest uit. Mannen spelen daar geen rol, maar zijn wel nodig voor bevruchting – zonder zaad bij de eieren, ontstaan er geen vrouwtjes.

Ook solitair levende angeldragers, zoals de metselbij, hebben broedzorg. De vrouwen leggen eitjes en zorgen voor voedsel voor de larven. Alle larven van deze soorten zijn afhankelijk van de broedzorg, ze lijken wat op maden, zijn pootloos en hebben zwak ontwikkelde monddelen. Volwassen exemplaren voeden zich meest met nectar, ze zijn daarom van belang als bestuivers. Ook honingdauw en rijp fruit worden soms gegeten.

De meest bekende angeldragers zijn limonadewespen, bijen en mieren. Bij mieren zijn de vliesachtige vleugels alleen bij de bruidsvluchten te zien. In die fase hebben mannen en vrouwen vleugels, na de paring gaan mieren ondergronds leven en zijn vleugels tot last, ze worden verwijderd. De wespen van deze groep voeden hun larven met vlees, veelal van insecten. Bijen zijn angeldragende wespachtigen, die in de loop van de evolutie vegetariërs zijn geworden, hun larven leven van stuifmeel en nectar.



Goudwesp - Hedychrum rutilans



Signaalwespbij - Nomada signata

De voedselvoorraden die ontstaan door de broedzorg zijn aantrekkelijk en lokken diefstal en misbruik uit. Meerdere wespen en bijen maken gebruik van arbeid van hun soortgenoten. Koekoeksbijen (o.a. wespbijen) en goudwespen zijn daar een voorbeeld van.

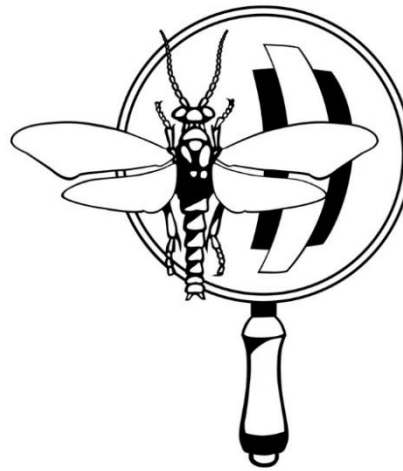
Foto 'rupsen' bladwesp (Hemichroa crocea) – Anna Kreffer, overige foto's Koos van Brakel.



Franse veldwesp

Welk insect is dit?

(Koos van Brakel)



Soms bereikt ons een interessante vraag, in dit geval vroeg iemand zich het volgende af:

*“Op de wanden van graven uit het oude Egypte staan soms insecten afgebeeld. Zo zag ik op een wand van in zo'n graf een insect als afgebeeld op afbeelding links. Had geen idee wat dit kon zijn en de mening van "kenners" bleek zeer verdeeld. Op zoek naar het mailadres van uw insectenwerkgroep zag ik tot mijn verbazing het logo(?) met hetzelfde insect onder een vergrootglas liggen, zie afbeelding rechts.
Ik zou heel graag willen weten om welk insect het hier gaat?”*

Ik heb de 2 foto's naast elkaar gelegd en ik kon me de vraag wel voorstellen, maar vond niet dat ons logo hetzelfde insect betrof als in het Egyptisch graf. Wat ik me dacht te herinneren was dat Jeroen de Rond het logo had getekend. Velen onder ons weten dat Jeroen niet alleen een bijen- en wespkenner is maar ook een uitstekend illustrator.

De vraag was intussen door de LIW doorgestuurd naar Arjan van der Veen. Hij wist zeker dat Jeroen het logo gemaakt had en vroeg aan hem of hij zich nog kon herinneren welk insect het zou kunnen zijn. Het antwoord van Jeroen:

De vraag was destijds om een neutraal insect te maken. Ik heb dus van alles gecombineerd. Een beetje steenvlieg, een beetje vlinder en een beetje wesp.

Hiermee is de vraag beantwoord en ongetwijfeld zullen er ook LIW'ers zijn die zich hebben afgevraagd welk insect in ons logo staat. Ik stel voor om het beestje in de logo de naam “steenwespvlinder” te geven.



Beeksteenvlieg

Liefhebbers van jenever

(tekst en foto's Koos van Brakel)

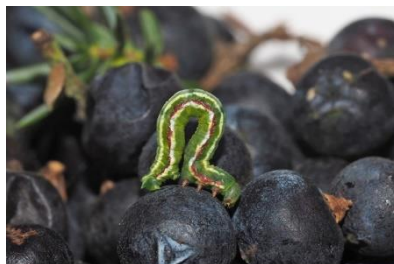
Of moet ik zeggen 'Liefhebbers van de jeneverbes'.



Zo op z'n tijd kan ik best genieten van een moutwijn jenevertje en dan denk ik soms aan de jeneverbes. Zowel aan de bes als aan de conifeer. Maar ik heb gemerkt dat er ook veelpoten zijn die iets met jenever hebben of althans met de jeneverbes. Altijd als ik langs een paar jeneverbessen loop speur ik dan of ik de kleurrijke jeneverbeskielwants zie. Ook hebben we eens wat bessen meegenomen om op ons gemak te kijken wat er voor beestjes te vinden waren. Holterberg september 2020: dit was het resultaat, vlinder en kielwants zaten niet tussen de bessen. Alleen de onderste drie leven niet van de jeneverbes, ze zijn gasten.



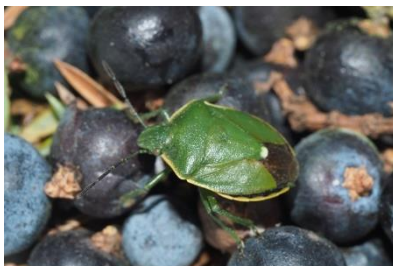
Jeneverbeskielwants



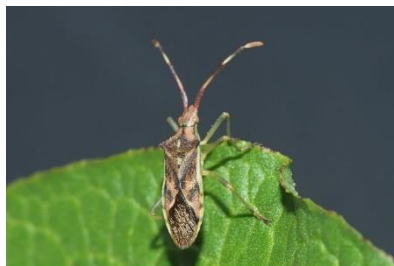
Rups jeneverbesspanner



Jeneverbesspanner



Jeneverbesschildwants



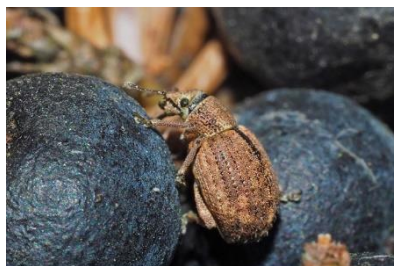
Jeneverbesrandwants



Nimf jeneverbesrandwants



Glanzende dennenspringer



Strophosomuskever



Springstaart - Entomobrya nivalis

Bijenwolven in Feijenoord

(tekst en foto Sharida Bhageloe)

Ruderale grond op bebouwd gebied in de wijk Feijenoord komt weinig voor. Door de aanhoudende droogte zijn er wat stukken langs het parkeerterrein onbegroeid. Kale zandvlaktes zijn er ontstaan, dit is waar de bijenwolf het van moet hebben. Verspreid over het parkeerterrein waren er wel 50 tot 60 nesten te zien (augustus 2022).

De bijenwolf (*Philanthus triangulum*) is een graafwesp, die niet in een nest woont, maar solitair leeft. Deze soort komt van eind mei tot begin oktober voor op open, zandige of lemige plekken, bij voorkeur op steile wanden. Soms wordt het nest gemaakt onder plaveisel in stedelijke gebieden. Het is een warmte minnende soort. De bijenwolf is een grote wesp van 8 tot 17 mm groot, mannetjes blijven veel kleiner dan vrouwtjes. De kleur is zwart met gele poten en een gele onderbroken bandering op het achterlijf. De grote kop is duidelijk ingesnoerd en de antennes zijn plat en breed.



Foto 5-9-2021 Hoek van Holland. De kop van een bijenwolf ziet er niet vriendelijk uit, maar als je ziet hoe deze wesp zich inspant om nageslacht voort te brengen heb je alleen maar respect voor deze bewonderenswaardige wesp.

De bijenwolf dankt de naam aan het feit dat zij bijen (honingbijen) vangt voor haar gebroed. De bijenwolf als volwassen dier eet voornamelijk stuifmeel en nectar van verschillende planten. De mannetjes zijn onschuldige bloembezoekers. Het grotere vrouwtje echter is in staat met haar gevoelige reukzintuigen een honingbij van andere insecten te onderscheiden. Als ze een honingbij heeft gevonden, blijft ze boven de bij hangen tot het juiste moment daar is om aan te vallen. Dan stort de wesp zich op de honingbij, met haar poten grijpt ze de bij vast. Meteen geeft de wesp de honingbij een verlammeende steek en perst het gif door het lichaam van de honingbij. De bijenwolf heeft een harde gladde pantser waardoor de honingbij haar niet met haar angel kan steken.

Het schaap met de zes poten

(tekst en foto's Ati Vijge)



Schappen kennen we allemaal. Van die vierpotige, wollige dieren die de heide begrazen.

Er zijn ook schappen met zes poten, ook (enigszins) wollig. En ook die vindt je op de heide. Deze zijn geel-groenig, en na een aantal weken is de rups van het **Schaapje (Acronicta leporina)** verpopt.

Sommigen van ons doen aan "nachtvlinderen" en dan kun je de imago's aantreffen op het laken.

Je kunt ook op zoek gaan naar de rupsen. Ze zitten hier op de Veluwe meestal op of aan de onderkant van de bladeren van Berken-boompjes. Vooral op boompjes van een halve meter tot +/- twee meter hoogte, die langs de rand van de heide staan.

De rupsen vallen op vanwege hun kleur, die tot citroentjesgeel kan zijn. Op de site van de vlinderstichting is te lezen dat de noordelijke rupsen geel zijn en de zuidelijke wit. Rondom Ermelo zijn ze geel.

Vliegtijd en gedrag:

Begin mei-eind september in twee generaties. De vlinders komen zowel op licht als op smeer en bezoeken bloemen.

Levenscyclus:



Rups:
juni-
oktober.
De
rupsen
knagen

een holte in dood hout en maken de uitgang dicht met zijde en houtsplinters. De soort overwintert als pop in deze holte.

Zeldzaamheid:

Algemeen. Komt verspreid over vrijwel het hele land voor. RL: gevoelig.

Er bestaat ook een **Bont schaapje (Acronicta aceris)**.

Vliegtijd en gedrag:

Begin mei-half augustus in één generatie. De vlinders komen zowel op licht als op smeer en



bezoeken bloemen; overdag worden ze soms rustend aangetroffen op een boomstam of een paaltje.

Levenscyclus:

Rups: juni-oktober. De opvallend gekleurde en sterk behaarde rupsen verpoppen zich meestal in dood hout; ze knagen daarin een gang waarvan de uitgang wordt dichtgemaakt met zijde. De soort overwintert als pop, soms meerdere jaren.

Zeldzaamheid:

Vrij algemeen. Komt verspreid over vrijwel het hele land voor. RL: kwetsbaar.

Beide soorten zijn nachtvlinders uit de familie van de **Uilen (Noctuidae)**

Bron Vlinderstichting

Vlietlanden

(tekst en foto's Willemein Poot)

Geschiedenis

Vlaarding is een plaats gelegen tussen Rotterdam en Hoek van Holland. De omgeving werd al vroeg bewoond. In 1958 werden er voorwerpen opgegraven uit een tijdperk tussen 3500 en 2500 voor Christus. Het was de eerste vondst uit die periode en daarom werd deze de Vlaardingencultuur genoemd. Later zijn ook op andere plaatsen soortgelijke voorwerpen gevonden. De bewoners van de Vlaardingencultuur leefden van jagen en verzamelen. Akkerbouw was bijna niet mogelijk omdat het gebied voor een groot deel een soort waddegebied was in de delta van Maas en Rijn. Ze jaagden op reeën, herten, beren en otters, maar ook op steur. De resten daarvan zijn bij de nederzettingen gevonden.



Kaart van de Vlietlanden

Toen de Romeinen het land binnen trokken troffen zij de Cananefaten* in het gebied aan. Het was toen een krekengebied. De Romeinen legden wegen aan en groeven watergangen om het overtollige water uit het veen af te voeren. Daardoor klonk het veen in. Toen de Romeinen vertrokken, vertrok ook de rest van de bevolking. Het

veenland was dusdanig gezakt dat het water niet meer weg kon stromen naar zee. Vervolgens begon het krekengebied te verlanden.

Rond 700 is er waarschijnlijk een kerkje gebouwd in Flardinga, zoals Vlaardingen toen heette. Het gebied werd in die tijd in ieder geval al continue bewoond. Op de Vlietlanden gingen boeren wonen. Er waren geen wegen naar het gebied toe. Alles werd per boot vervoerd.

In de 80-jarige oorlog vonden de opstandelingen het een goed idee om de Spanjaarden te verdrijven door het land onder water te zetten. De dijken langs de Vlaardingse vaart werden doorgestoken en het water liep de polder in. De vlietlanden die grotendeels uit veen bestaan kwamen droog te liggen.

Toen de dijk langs de Vlaardingse vaart met klei uit het vlietland werd gedicht, bleek het Vlietland dusdanig ingeklonken te zijn, dat het niet meer bewoond kon worden. Door het winnen van klei voor het dichten van de dijk is een blijvend litteken in landschap ontstaan. Het land werd hooiland. Later is dit land overgegaan in handen van Natuurmonumenten.

Het bestaat uit 3 percelen die omringd zijn door water. In het gebied leeft onder andere de zeldzame Noordse woelmuis, die opgenomen is in de Canon van de Nederlandse Natuur in 9000 voor Chr.

Bedreigingen

Het Vlietland wordt door 4 dingen bedreigd, namelijk: afslag, opslag, verdroging en vervuiling.

Afslag: Door recreatie slaat het riet langs de buitenranden weg, waardoor het land dreigt weg te spoelen. Groepjes vrijwilligers zijn elke winter bezig om de circa 16 km oever te beschermen door kaphout van voornamelijk van wilgen uit de buurt als beschoeiing langs de randen aan te brengen.

Opslag: Het vlietland dreigt te veranderen in een bos. Vrijwilligers proberen de opslag van bomen tegen te gaan. Men wil sowieso geen hoge bomen op het vlietland, omdat roofvogels weidevogels en de noordse woelmuis dan vanaf hun nesten gaan bejagen.

Verdroging: Om verdroging tegen te gaan graven vrijwilligers een netwerk van sleuven om bij hevige regenval het water af te voeren en bij droge zomers het omringende water binnen het Vlietland te brengen en het vochtig te houden.

Vervuiling: Het Vlietland heeft veel last van de bedroevend slechte waterkwaliteit, van het water waar het Vlietland door omringt is.

Uiteraard geldt ook voor dit gebied de uitdagingen van stikstof en dergelijke. Het Vlietland wordt regelmatig gemaaid om het land te versralen. Het maaisel wordt gestort tussen de beschoeiing en het land, om verlanding van afgeslagen stukken te stimuleren.

Het idee

In het najaar van 2023 bezocht ik een lezing van de historische vereniging oud Schipluiden over het Vlietland door Jacques Moerman. Deze lezing werd gevolgd door een lezing van de boswachter van Natuurmonumenten van het gebied, Kees Perquin.



Vlietland op 19-02-2024

Kees Perquin vertelde over zijn uitdaging om het gebied te onderhouden en te behouden. Toen ontstond bij mij het idee om met het **LIW** in het Vlietland te gaan kijken welke insecten er leven. De boswachter was gelijk enthousiast. Hierop heb ik 3 data geprikt. De eerste dag was **25 maart**, dit is vroeg in het insectenjaar, maar het was de laatste mogelijkheid voor het broedseizoen begint. In het broedseizoen mag het land niet betreden worden. Het gebied is wegens de kwetsbaarheid sowieso gesloten voor publiek en wordt alleen betreden voor het uitvoeren van werkzaamheden.

25 maart

In de communicatie ging het niet goed, waardoor wij later, met de boswachter, vertrokken en een belangstellende niet mee kon. Wij bleven met 3 leden over. Geert, Michel en ik.

De boswachter keek bedenkelijk naar de enkelhoge wandelschoenen van Geert. Hij vertelde dat op het Vlietland je soms veel dieper kan wegzakken. Uiteindelijk hield Geert zijn sokken toch nog droog.

In de voorafgaande dagen stond er een gure wind en was het mede door de buien koud. Deze dag was er minder wind (windkracht 3) en droog. De zon liet zich af en toe zien en de middagtemperatuur liep op tot 12 graden. Tijdens het fietstochtje naar de Vlietlanden leek de wind erg mee te vallen, op de open vlakte van de vlietlanden was het toch nog een beetje fris.

Wij voeren met de boot uiteindelijk naar 3 verschillende percelen. Onderweg zagen wij onder andere een rietgors, vele ganzen, eenden en andere vogels.

Bij het eerste perceel dat wij bezochten, klauterde ik als eerste lid overboord, net op het verkeerde plekje. Ik zakte gelijk met mijn been tot de knie in de prut. Gelukkig werd alleen mijn broek vies en een beetje vochtig.

De werkboot van Natuurmonumenten heeft een loopplank, maar het bootje van de boswachter niet. Het eerste perceel was de smalle landtong (die op het kaartje bovenaan.)

Ieder zocht op zijn manier insecten. Geert en Michel hadden hun net bij zich. Ik ploos wat dode planten uit en trof een nest met steekmieren in de holle stengel van een schermbloem.

Op het perceel bloeide de dotterbloemen.

Het was even wennen om over het deinende oppervlak te lopen en soms moest je even een andere route nemen om niet te ver weg te zakken.

Daarna was het koffietijd, dat betekende dat je even in de beschutting van de werkboot een boterhammetje kon eten en wat eigen drinken kon nuttigen. Wij boften.

Vrijwilliger Jan was 70 geworden en trakteerde op gebak.

Ik ploos een stengel van een grote lisdodde open en er viel een (kever)larve uit:



Heeft iemand enig idee van welk soort dit de (kever)larve is?

Ik had zo'n rups eerder ook aangetroffen in de stengel van de grote lisdodde en Michel trof hem later aan in de sigaar van de lisdodde.

Wij voeren langs de reigerkolonie, waar vorig jaar ook 2 lepelaars broedden.

Ze hadden hun nest gebouwd in de lage bosschages. Heel verstandig om niet te laag te nestelen.

Je zou zeggen dat het Vlietland een uitstekende plaats is voor weidevogels om te broeden. Helaas is dat niet het geval. De boswachter en zijn helpers vinden regelmatig slachtoffers van vossen. Omdat het land zo nat is, huizen die waarschijnlijk onder takkenhopen of zwemmen vanaf de "bewoonde wereld" naar de Vlietlanden om daar te jagen. Er zijn diverse projecten geweest om dit tegen te gaan, maar die hebben niet geleid tot de voor de weidevogels gewenste resultaten.

Daarna voeren wij naar een perceel tegenover het Jachthuis.



Geert en Michel in actie.

Dit perceel bevatte ook wat bosjes. Geert en Michel stelden zich gelijk op bij de bloeiende wilgen (zie foto hierboven), ik zocht insecten onder het daar liggende kaphout en dode planten.

De Vlietlanden zijn qua vogels en planten goed in kaart gebracht, maar waren qua paddenstoelen, insecten, weekdieren, geleedpotigen en andere kleine wezentjes nog een witte vlek op de kaart. Daarom werden deze diertjes ook in kaart gebracht. In een van de vele greppels op dit perceel was kikkerdril te zien en liepen de schaatsenrijders over het oppervlak. Wij zagen daar de eerste echte koekoeksbloemen bloeien.

Het laatste perceel dat wij bezochten wordt begraasd door schapen, die er nu overigens niet waren. Natuurmonumenten is nieuwsgierig of wij andere insecten kunnen vinden op percelen die anders worden onderhouden.



Pop van een onbekend beestje tussen de pissebedden in dode plantenstengel.



*Gewoon platvoetje (*Platycheirus clypeatus* (Meigen, 1822)) op dotterbloem*

De **volgende gelegenheid** om mee te gaan naar het Vlietland is op **15 juli 2024**.

Geef je minimaal 24 uur van te voren op via Insecten@delfland.knnv.nl. Wil je meer informatie bel dan met Geert, telefoonnr. 06 - 33 00 17 42

Na de aanmelding via de mail krijg je de informatie over de route toegestuurd en zien wij elkaar daar.

**Over de spelling Cananefaten bestaat een verschil van mening, de naam van dit volk wordt op verschillende manieren geschreven. Vaak ook bekend als Kaninefaten*

Ecologisch keveronderzoek 2023

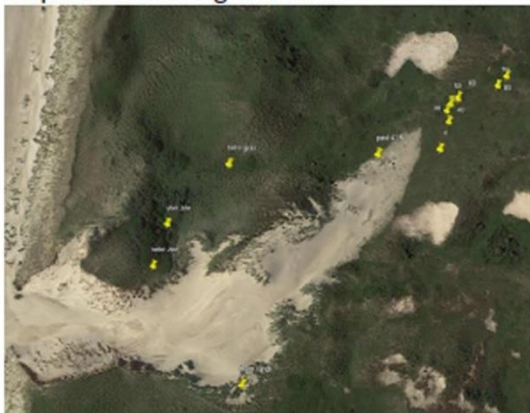
<https://www.topotijdreis.nl/satelliet/2010/@101736,505280,10.77>

Ecologisch keveronderzoek 2023 naar invloed van overstuiving in grasduinreeks.

In 2005-2006 heeft het Hoogheemraadschap WO2-bunkers laten weghalen tussen strandopgang Heemskerk en paal 47,5. Door alle graverij zijn 2 gaten ontstaan: 1.'het Gat van Heemskerk' bij strandweg 2 'de Wezel' bij paal 47,5. Wind en stuifzand veroorzaakten een tochtgat waardoor de kerven door de zeereep werden uitgehold en doorgetrokken



Aan het einde van de verbrede kerf vormt zich een hoge DUINBOL met later helm. Jarenlang stagneert de overstuiving en hoogt de BAL op. (locatie helmtop in 2017: 101 715 x 505 317) MAAR 3 winterstormen in 2020/2021 schuren aan de zuidzijde van de zandbol een geul die kalkrijk zand transporteert in een lang loopduin het duin-grasland in.



Projectie van Vangpotten-locaties in de foto-situatie van 2021:

Boven de knik: in 2016 tot 2019
In helm zee (UTM 101 650 x 505 281)

In vlier zee (UTM 101 658 x 505 304)
In helm gras: UTM 101 693 x 505 337
In de zuidhoek: 2017 UTM101 699x 505 213 nabij onderstoven binnenduin -paal 47,5 (UTM 101 778 x 505 342) in 2016 (ruig na 1^e Overstuiving); in 2022 (na 2^e overstuiving)



Duinpaal 47,5 na 1^e overstuiving van zandbol; Onder zand na 2^e overstuiving door loopduin.



In 2023 rolt het loopduin-front door met brede waaier <5cm zand over oud (oppervlakkig ontkalkt) schapengras-mos grasduin met gew.veldbies, grote tijm en geel walstro (droger ook rolklaver en muizenoor).

DE NUMMERS BIJ KEVERS (L.= loopkever; K=kortschildkever; Ov.=overige keverfamilie) VERWIJZEN NAAR bespreking van alle vangsten in de PWN-verslagen: <https://eco-on-site.nl/mirrors/pwn-puurnatuur>.

DE GENOEMDE 10 METER-ZONES zijn delen van het onderzochte transect van 00-70 meter uit onderzoek mei-september in 2023. (zie locaties in loopduin-punt hiernaast)

BESPREKING VAN ZONES IN DE GRADIËNT

00-10 meter: UTM 101 814 x 505 344

In winter 22-23 doorgeschoven oost-hellend (lijzijde) dik overstuivings-front van loopduin



BODEMPROFIEL tot 30 cm.:

0-12 cm: geel afgerond stuifzand
 12-30 cm: idem + humeuze losse vlekjes deels gelig van wortelresten helm e.a.
 >30+ cm: donkergrijs humeus zand van oude ondergrond.

VEGETATIE:

vitale helm-bedekking groeituit :
 op 00-05 meter: 30% (mei) – 50% (aug.)
 op 05-10 meter: 40% (mei) – 60% (aug)
 o.i.v. wortelstokken tot hoge rij pollen+
 5% Dauwbraam-uitlopers aan lijzijde pollen.
 Op 05-10 m. uitgroeiend tot 15% bedekking.
 en 5% zand-doorgroeiend (oude) kruipwilg.
 Veg.type Ammophiletum 23 Ab-Vegv.Ned.I

Uitgegraven Dauwbraam heeft een 15 cm lange houtige bruine hoofdwortel met bovenin 2 (aug.) knoppen en 3 zijwortels. Vanaf de bovenhelft 6 cm lange smalle pluim (groepje van haarwortels) langs hoofdwortel. De wortel raakt de humuszona vaak niet, dus mineralen worden uit het zand opgenomen. Hoe opener het zand, des te grover de plant met bovengronds lange stekelige uitlopers en uitgegroeide blad- en wortel-knoppen. Dat zorgt in de zomer voor mozaïek-structuur, met hier al beschutting voor bodemfauna



05-10m wordt eigenlijk al een simpel mozaïek door uitgroei dauwbraam in zandvlekken

Leefmilieu: de aan helm gebonden *keverlarven* van de 00- specialisten leven van de wortel-punten (als tauge sappig en voedselrijk)

Vanaf maart zijn enkele soorten er als adult vroeg bij. De meeste adulten toppen (pas na mei) in juni: maand(en) later dan oever-kevers. Veel trage planten-etende-soorten als *Aegialia-Ov.88*, snuitje *Philopodon-Ov.201*, zwartlijf *Phylan-Ov.166* en aas-spiegelkevertjes als *Hypocaccus-Ov.46*

en *Saprinus-Ov.41/42*-soorten leven van *plantenresten in bruinzwarte korrel-strepen* neergedwarreld op windarme plekken, met name aan de oostzijde van helmpollen.

Ze pendelen vaak naar en van de mozaïek-zone (10-20 m.) met meer beschutting.

Zwerf-vliegers schuilen onder helm en kruipwilg. Sommigen houden het daar langer uit b.v. *Calathus melanocephalus-I.182*, *Leistus ferrugineus-I.30*, *Quedius semi-obscurus-k90*, *Xantholinus longiventris-k.46*. Bij warm weer ook **dwaal-vliegers** van poeloevers als *Sphaeridium scarabeoides-Ov.24*, *Rabigus pullus-K.66*, *Dyschirius thoracicus-L.214* .

Incidentele *strandgasten* zijn 2mm-kortschild *Phytosus balticus*-K.115 en *Phaleria cadaverina*-Ov.2023, beide zandingravers.

1. Aegialia arenaria=bolle helmkever-Ov.88 (alg-5,5mm) is de kensoort van de ondergrondse zone 00. Adulten van maart-juli na (pop?) overwintering. De bolle dekschilden zijn vergroeid. De bolvorm helpt mogelijk bij het omdraaien. Hij leeft onder een (oppervlakkige) zandlaagje, waar het (wat) koeler en vochtiger is.

Dat verklaart zijn geringe vangsten. Want hij is zeer algemeen aanwezig aan de kust, mede o.i.v. weerstand tov ziltig milieu. In aantal zie je ze pas als het zand verstuift. De larf eet een jaar lang helm-eindworteltjes,

2. De tweevlek-snoerhalskever Anthicicus bimaculatus—Ov.172 (niet zeldz.-3mm) is ook kenmerkend voor 00 met een larf op helmwortel-dieet. De carnivore imago's rennen (bij verstoring) van maart-juli rond. Zodra ze stilstaan zijn ze door hun camouflage zandkleur onzichtbaar.

3. De trage zwart-gladde snuitkever Otiorhynchus atro-apterus-Ov.192 (n.alg-7-9mm) met helmwortel-etende larven is ook kensoort. Maar komt in 2023 in 00 (nog) niet voor, wsch vanwege deze recente helmvegetatie zonder larven.

4. De Harpalus-loopkevers maken dit transect tot een bijzondere onderneming: **In mei** de brede *H.servus*-L.288 en *k.mos*—kruiper *H. neglectus*-L.282 in de helm en mozaïek-zone; vanaf **juli met top augustus** afgewisseld door *H.melancholicus*-L.280, een enkele *H.serripes*-L.287 en *H.tardus*-L.292, liever wat beschut in kruipwilg en grasduin. In vergelijking met 2022 een wonderlijk ontbreken van *H. affinis*(=*aeneus*)-L.270 en *H.smaragdinus*-L.289 (al was het maar 1-2 ex.) wsch door ontbreken larven in vers stuifzand (Jaarverslag bevat vergelijkende grafiek)

5. De bruingele glimmer Amara bifrons-L.238 topt (zeer) algemeen in (na)zomer in dik stuifzand met mozaïek van blad(rozet) en helm

10-20 meter: MOZAIEK-zone
De vangpotten staan aan de NO-zijde bij mozaïek-begroeiing met zand-vlekken.

UTM niet aanwezig. **BODEM-PROFIEL:**
-13 cm: doorworteld,geel afgerond stuifzand
13-23cm: idem+ humeuze/gelige vlekjes
23-30cm: zwartig zand-mix basislaag
>30+cm : donkergrijs humeus zand basislaag.

VEGETATIE:
AAN NO-zijde (waar de vangpotten staan)
vitale helmbedekking 15%, 20% dauwbraam met wat ingroeiend duinriet vanuit de ZO-zijde
20% uitgroeiend dauwbraam en 10% kruipwilg
Dat groeit (vanuit de ruig begraste ZO-zijde) uit tot een *grove*, '*ruderaal*' vegetatie met wat akkerdistel en zandzegge en 15-20% opstartend vegetatief bitterkruid (uit kiem-planten van najaar 2022):



Slechts paar maanden bestaande fraaie, secundaire pionier-mozaïek-structuur in aug. 2022 van dauwbraam, bitterkruid, 1^e duinriet



Foto's tonen fors uitgegroeide bloeiende bitterkruid-planten in 2022 op de dikke overstuivings-rand door mineraal-aanbod uit het zand.

Een toen uitgegraven bitterkruid had een hoofdwortel van 14 cm tot net in de humeuze onderlaag. Zijwortels groeiden op 3 cm diepte in het stuifzand.

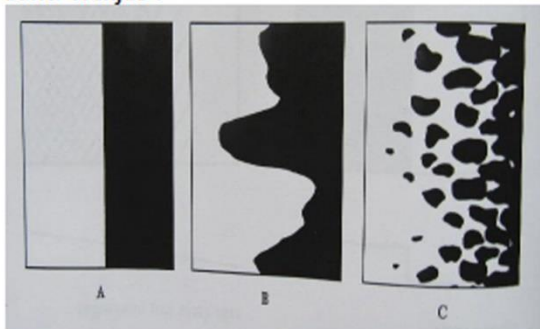
Voorjaar 2023 trachtten wat kleine overwinterde planten in het zand te overleven. Door de zomer-droogte kwamen ze nauwelijks tot bloei. Maar in de vochtige broei van **augustus** kiemden veel nieuwe ex. om kale zandvlekjes tussen de ruig uitgegroeide vegetatie geheel te bedekken.



Sluitend vegetatiedek aug.23 door kiemplanten van bitterkruid in 10-20 zone .

LEEFMILIEU:

De NO-mozaïekzone kenmerkt zich door de half open vegetatie-structuur van helm, dauwbraam en wat grassen in relatie tot kale zand-vlekjes :



A.scherpe grens, weinig overgangen
 B.golven-grens : meer overgangen
 C.mozaïek : veel gradiënt-variantie .

In 10-20-m-zone is nog een vrij grove dm3-structuur met rand-overgangs-situaties: In temperatuur-vochtigheid-zonlicht-wind. In de (na)zomer groeit de vegetatie dicht, waardoor de micro-gradiënten verdwijnen.

Het is vanuit de kalere 00-10 helm-zone een geliefde pendelplek voor de pionierkevers. De akkerdistel bindt de forse akker-glimmer *Amara aulica-L.250* aan deze zone (+uitstapjes)

Onder invloed van de grasgroei van m.n. duinriet in combinatie met open (warm) zand komen adulte kniptorren van mei tot begin juni voor (naast migratie naar andere zones) Hun larven leven het hele jaar van graswortels in zomers opwarmend zand: *muisknip Agriotes murinus-Ov.118*, *akkerknip Agriotes obscurus-Ov.114*, *zwarte knip Melanotus punctolineatus-Ov.117*, *ezelknip Cardiophorus asellus-Ov.121* en *paardenknip Dicronychus equisetionides-Ov.122* (Jaarverslag vergelijkende grafiek kniptorren)

Harpalus-soorten leven (deels) van zaden in m.n. grassen. Daarom heten ze halmkruipers. **Eind mei tot in juni** biedt een rijke keverlijst door combinatie van voorjaars en (na)zomer-adulten. (zie vangsten in verslag per soort).

In juli onderscheidt de 10-20-mozaïekzone (met de combinatie van helm, grassen, dauwbraam 'en nog kale zandvlekken) zich door wat bijzondere keversoorten als: *Eucinetes-buitelkever-Ov.104*, *Mordellistena-spartelkever-Ov.161*; *Leiodes rufipennis -truffelkever-Ov.69*;

Ook **wantsen** als mijterschild *Aelia acuminata*, larven van de zand-aardwants *Stygnocoris*, pantserwants *Eurygaster testudinarius*. (kruip) wilgnetwants *Monogramma bohemanni* en zandschildwants *Sciocoris cursitans*, juni witgatje *Byrsinus flavicornis*) en 16^e na de 2^e zomerstorm spiegelkevers *Saprinus aeneus-nw 1x+ S.planiusculus-Ov.40*.

20-30 m. DE HOGE GRASZONE

UTM. 30m= 101 818 x 505 360

BODEM-PROFIEL 0-30 cm:

-08 cm : fijn doorworteld geel zand
 08-14 cm: witgeel zand+graswortels
 14-19 cm: zwarte humus in zand
 20-basis: donkergrijs humeus zand.

VEGETATIE:

NO-zijde met vangpotten: In maart, april en mei een zandrijke lage vegetatie-vlek van duizendblad met 15% fakkelgras, wat (5%) zandzegge, muizenoor, rolklaver, geel walstro. Een grove ruderaal vegetatie van ruig gras duinriet groeit uit van ZO- naar NO-zijde een inslag-vegetatie met een opkomende dominantie van 30% bloeiend duinriet, 10% veg. duinzwenkgras, 10% kleinere ex. veg. helm, en (tekenend voor het ontbreken van los stuivend zand) maar 5% dauwbraam-plukjes.



Bruine pluimen markeren de ring vitaal duinriet vanuit ZO-zijde naar overstuivings-punt NO-zijde. (met vangpot-transsect) Dat geeft aan waar duinriet profiteert van mineralen uit los stuifzand in combinatie met voeding uit oude humuslaag vanaf 14 cm in de grond:

Een uitgegraven duinriet-plant met een stevige gele hoofdwortel. Op 5 cm diepte groeiden daar 5 gele zijwortels uit, elk met een brede fijn-haarwortel-pluim in het zand. Waarschijnlijk komt duinriet voort of voedt zich met humus uit oude vegetatie-lagen onder het dekzand

LEEFMILIEU:

De samenstelling van de weinige, hier gevangen soorten vertoont geen enkele specificiteit. De lijsten vertonen slechts een overlap voor 10-20m en in mindere mate voor 30-40m- vangsten anderszids.

De vraag is of deze dichtgroeïende hogegras-vegetatie zonder dynamiek van overstuiving of menselijk ingrijpen zich ooit nog ontwikkeld tot een bloemrijk soortenrijk duinlandschap. Zelfs begrazing lijkt daar geen bijdrage aan te leveren: de kudde eet liever malsere soorten(?)

30-40 m. NAAR OUDER DUINGRASLAND

UTM 40m: 101 819 x 505 360

Overgang van :

30-35 zeer droog, matig overstoven lage veg. met duizendblad, rolklaver en muizenoor
naar 35-40 wat droge, nauwelijks overstoven, bladrijker dichtere duingras-vegetatie.

BODEM-PROFIEL 0-30 cm diep:

-10 cm : geel doorworteld zand (overst.)
 10-20 cm: bruingrijs humeus zand (ouder)
 20 +basis : lichtgrijs zand



ZOMER 2022: deze plek met een zeer succesvolle begroeiing van bloeiend duizendblad in kaal stuifzand met humus-ondergrond:

Een uitgegraven duizendblad-plant met een geel-roze hoofdwortel met een lange, brede fijn-haarwortel-pluim 2-9cm diep in het humeus grijze zand. Daaronder geworteld in de zwarte humus van vegetatie voor de overstuiving. Waarschijnlijk komen deze planten voort uit een oude populatie duizendblad hier, van voor de overstuiving of tussen de twee overstuivingen in.

In *droog heet juni van 2023* is de begroeiing teruggevallen tot kleine vegetatieve plantjes uit een rozegeel uitloper-netwerk onder het zand met een haarwortel-pluim op 4 cm zonder hoofdwortel. Daardoor zijn de plantjes slap verdrogend in het warme zand. Hun overleving danken ze aan de concentratie van bitterkruiden in het blad. Pas in *vochtig-warm augustus* zwelden ze op en breiden ze zich in tussenruimten uit.



augustus-beeld op 30 m. tussen de duinrietrand en hersteld duizendblad, dat de ruimte moet delen met rolklaver.



en vers uitgelopen muizenoor-blad

VEGETATIE zone 30-40m.

De zone 30-35 m ligt nog onder invloed van de recente overstuiving: zandrijkdom vanaf het oppervlak zorgt voor kalkrijke (aanvankelijk) open, losse vegetatie van bitterkruid met wat rolklaver: De vegetatie is een drogere weegbree-duizendblad variant van onderstaand verbond 14Cb. (Vegetatie van Nederland III)

Vanaf 35m, humeuzer, een zwak hellend duintje omhoog met vermelde bedekking voor zone 35-40m + voor zone 40-50m bij de volgende soorten, kenmerkend voor:

Klasse 14 Koelerio-Corynephoretea: droge graslanden op zandgrond met zandzegge(5-5%), geel walstro(5-30%), klauwtjesmos(25-40%)=(35-40+40-50zone).
14C Cladonio-Koelerietalia= Fakkелgras orde op droog, kalkrijk duinzand mos- en grasrijk.

14Cb Polygalo-Koelerion= verbond der droge, kalkhoudende, humeuze duingraslanden kruiden- en mosrijk -niet te dicht- met vleugeltjesbloem (5-2%) en fakkелgras (15-15%), scherpe fijnstraal (2-2%), rolklaver (25-2%), gr. tijm (15-10%), zachte haver(20-15%) .



vleekgewijs smalle weegbree, voedsel voor oa.bladkever-soorten (in 2023 alleen larven)

LEEFMILIEU DROOG GRASDUIN 35-60 m.

In het nog vochtige voorjaar schoven enkele kniptorren door naar dit duingras zoals de bronsknip *Cidnopus aeruginosus*-Ov.120. Wekelijks werden grote volwassen gladde aardrupsen gevangen uit de dichtere graswortel-zone, in rusteloze beweging om te gaan poppen. Ook veel wolfspinnen, microspinnen, rode mini-mijtjes en grote zwartlijf 'en witstippel-mijtjes, springstaarten, zelfs wormen in vangpotten.

De zomer-kevergroep vanaf half juni met top in juli had een voorkeur voor het droge wat open zandige mos-schapengrasduin van 35-60-zone met soorten als

- korte glimmer Amara curta*-L.225
- brons-glimmer A. aenea*-L.221
- soms gewone glimmer A. communis*-L.223
- duinglimmer A. lucida*-L.229 (ook zandiger)
- gewone tandklauw Calathus fuscipes*-L.181
- en variabele kruiper Harpalus anxius*-L.271 (ook in ruigere duinriet-zone).

Daarnaast de dwerg-soorten van grasduin: *dwergkruiper Harpalus pumilus*-L.293, *duinloper Masoreus wetterhallii* -L.346, *dwerg-zwartlijf Melanimon tibiale* -Ov.167; ook *zandiger vlugge zwartlijf Crypticus quisquilius* -Ov.168 en *dwergloper Syntomus truncatellus*-L.368

40-50 m: DROGE MOS-GRASHELLING op Westen: UTM 50m: 101 818 x 505 366



Klasse-kensoort Geel walstro is het enige ruim aanwezige kruid met 30% in 40-50m-zone, al zijn de plantjes maar klein, vaak vegetatief en arm door droge zomer .

BODEM-PROFIEL tot 30 cm:

- 1 cm mos en gras-ingroei met zand
- 9 cm fijn doorworteld humeus-grijs zand afgewisseld door bandjes geler zand
- 9-23 cm doorworteld bruingrijze humus met bruine humusbrokken
- 23cm+basis; geler zand met schelpresten

VEGETATIE: 40% duinsterretje + klauwtjesmos en 40 % doodgeel blad van fijn schapengras, zandzegge 5%, dauwbraam-plukjes 5%... maken het droge zandkarakter al duidelijk. Kleinere vlekjes grote tijm dan vorige zone doen met 10% een stapje terug. Maar smalle weegbree kan daar wel mee omgaan en bedekt hier met 25% meer dan elders in het transect.



Vleekgewijs smalle weegbree in zone 40-60m. LEEFMILIEU: zie 35 -40m-zone

50-60-m.: DROOG ZAND-MOSGRASDUIN

UTM 60m: 101 820 x 505 370

BODEM-PROFIEL 30 cm:

5 cm fijn doorworteld stijf bruin humus-zand
 5-11 cm grijs humeus zand
 11-23 cm; donkerder bruinig humeus zand
 23-30 +basis: lichtgrijs zand met schelpresten

VEGETATIE:

Afname van soortenrijkdom en bedekking :
 duizendblad is vanaf 40m-zone niet aanwezig.
 geel walstro vanaf 40m 30%; zachte haver zakt
 wat terug tot 10%; rolklaver 5%; fakkelgras
 10%, muizenoor 5 naar 0%; schapengras dood
 van 40 nu naar 30%; klauwtjes mos naar 35%
 vleugeltjesbloem van 2 naar 0 %.

Dauwbraam in kleine plukjes zonder uitlopers



LEEFMILIEU zie zone 30-40 m.



60-70m- KRUIPWILG-STRUWEEL

BODEM-PROFIEL tot 30 cm:

00 cm: slecht verterend blad
 15 cm: grof doorworteld zwarte humus
 15-30 cm: doorworteld humeus zand
 basis: lichtgrijs zand met schelpen

VEGETATIE:

donkere ondergrond zonder ondergroei.
 Randen met doorvallend licht met agrimonie
 en bosaardbei.

LEEFMILIEU:

vochtig zwart humus-oppervlak ,met veel
 fourage en agressie van Myrmica-werksters.
 Zonder blad, vruchten en hout als voedsel,
 zoals het vlierstruweel dat wel biedt.
 Zelden zo'n armoedige biotoop bemonsterd:
 Soms een enkele *Quedius semi-obscurus*-K.90,,
Calathus melanocephalus-I.59, *Otiorhynchus*
ovatus-Ov.193, *Xantholinus elegans*-K.43.

henkidebruijn@hotmail.com.

Castricum, 10 oktober 2023

Zwerfsnuitmot

(tekst en foto Willemein Poot)



Op 7 oktober 2023 trof ik onder een stuk loszittend schors van een dode boom een kleine (circa 15 mm) nachtvlinder aan. Ik zette het beestje op de foto en voerde het thuis in op waarneming.nl. Het zou volgens de beeldherkenning gaan om de zeer zeldzame Zwerfsnuitmot, een inheems vlindertje. Mijn waarneming was de 53^{ste} in Nederland op waarneming.nl. De eerste ingevoerde waarneming was een dood exemplaar op 29-11-2012 in Haamstede.

Waarneming vermeldde: *“De zwerfsnuitmot (Diplopseustis perieresalis Walker, 1859) is een vlinder uit de familie van de grasmotten, uit de onderfamilie van de Lathrotelinae.”*

Ik vergat het hele voorval weer tot ik recent een berichtje kreeg dat mijn waarneming was gevalideerd en het inderdaad om een Zwerfsnuitmot ging. Ik was opgetogen dat ik zo'n zeldzaamheid had gefotografeerd bij mij om de hoek. Ik speurde daarna internet af om iets meer over deze vlinder te weten te komen.

Wikipedia vermeldde: *“De Zwerfsnuitmot komt oorspronkelijk uit Oost-Azië en het Australaziatisch gebied en heeft waarschijnlijk door menselijk handelen zich begin 21e eeuw weten te vestigen op de Canarische Eilanden La Gomera en Tenerife. Van daaruit heeft de soort (op eigen kracht en/of met behulp van de mens) zich verder verspreid over Europa. De eerste waarneming in Nederland dateert uit 2004 in een bloemenwinkel in 's-Heerenberg. In Afrika is deze soort vastgesteld (in 1904) in Soedan. Vermoed wordt dat de rups op Howea forsteriana en Dypsis lutescens leeft. Deze planten worden onder andere in tuincentra en supermarkten verkocht. In Nieuw-Zeeland leeft de rups vermoedelijk op Carex secta.”*

Microvlinders.nl vermeldt onder andere : *“De soort doet denken aan Endotricha flammealis, maar heeft in rusthouding smallere vleugels en de soort kent een rij nadrukkelijk witte vlekken tegen de voorvleugelrand aan. De vlinders komen goed af op smeer en vliegen in de schemering”.*

Deze site vermeldt verder dat de soort leeft in de stengels en schorsdelen van Palmachtige planten. Lepidoptera-butterflyhouse-com-au vermeldt: *“De rupsen van dit soort zijn een plaag die zich in de betrokken scheuten van allerlei soorten Palmbomen (Arecaceae) boort”.*

<https://natuurtijdschriften.nl/pub/1011744/EB2008068002006.pdf> (2008) vermeldt onder andere dat de eerste levensstadia van deze vlinder tot dusver onbeschreven zijn. De rupsen zouden mogelijk leven op zegge, Carex spp., waaronder vermoedelijk C. secta, omdat Patrick (1994) enkele vrouwelijke vlinders heeft zien foerageren

rondom deze plant.

De website van Sharota (2004) vermeldt dat de soort zowel tot smeer als tot licht wordt aangetrokken.

De Zweedse site

http://www2.nrm.se/en/svenska_fjarilar/d/diplopseustis_perieresalis.html vermeldt:
"De larve is onder meer uit goudpalm, kanariepalm en windmolenpalm gekomen".
Er staan geen Latijnse namen bij deze opgesomde palmen.
Nu maar hopen dat deze soort niet onze inheemse flora als eetbaar ontdekt.
Op mijn verzoek is op waarneming.nl "inheems" vervangen door "exoot".

Overige te raadplegen bronnen o.a.:

https://www.researchgate.net/publication/233760154_The_exotic_pyaloid_moth_Diplopseustis_perieresalis_Walker_expanding_in_the_West_Palaeartic_Region_Crambidae_Spilomelinae

https://lepiforum.org/wiki/page/Diplopseustis_perieresalis

<https://uk.inaturalist.org/taxa/205725-Diplopseustis-perieresalis>

Redactie:

Nog even ter herinnering: verschijnen Veelpoot en sluiting kopij.

***De Veelpoot verschijnt 4x per jaar en wel rond 1 januari, 1 april, 1 juli en 1 oktober.
S.v.p. kopij inleveren uiterlijk 3 weken vóór de verschijningsdatum.***

Dankzij de oproep om kopij voor de Veelpoot op te sturen is het zowel voor het januari-nummer als voor het aprilnummer gelukt om de Veelpoot 'goed gevuld' te krijgen, dank daarvoor. Het aprilnummer is zelfs meer dan 'goed gevuld'.

Soms wordt daarom in overleg met de schrijver(s) besloten om een artikel door te schuiven naar een volgende Veelpoot en dat is in dit geval ook gedaan.

In plaats van 47 pagina's komen we nu op 37 en dat is nog behoorlijk veel.

Maar houd je niet in, blijf toch gewoon doorgaan met opsturen van kopij.

Niet altijd is het mogelijk of wenselijk om de kopij in de gevraagde opmaak (Arial 12 en 1 kolom) te verwerken. Om praktische redenen zijn dit keer een paar bijdragen in de aangeleverde opmaak gelaten.

De Regenboogsprinkhaan – een kleurenverrassing

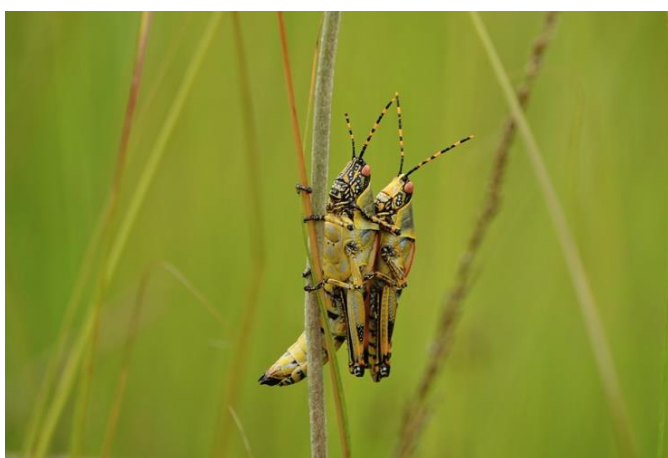
(Tekst en foto's Adrie van Dam)



Tijdens een ontspannen wandeling ontdekte ik iets bijzonders: kleurrijke sprinkhanen tussen het gras. Verrast door hun prachtige verschijning, wilde ik meer over deze sprinkhanen te weten komen.

Sprinkhanen en krekels zijn prooidieren en hebben vaak een camouflagekleur om aan hun belagers te ontkomen. Ze staan namelijk op menig menu van verschillende diersoorten en soms ook als een eiwitrijke snack op het menu van de mens. De **Zonocerus elegans**, de 'elegante' sprinkhaan is juist opvallend van kleur en heeft het kleurenpalet van de regenboog. Daarom wordt deze sprinkhaan ook wel de **Regenboogsprinkhaan** genoemd. De patronen en markeringen zouden voor enige camouflage moeten zorgen of juist afschrikwekkend moeten zijn. Het is een Afrikaanse soort die niet in Nederland voorkomt, maar toch een plaatsje verdient in de Veelpoot.

Het leefgebied van de Zonocerus elegans is voornamelijk Afrika. Hoewel sommige sprinkhanen omnivoor zijn is de Zonocerus herbivoor, het zijn graseters en je vindt ze in grasrijke omgevingen. Tijdens een wandeling zie ik in het gras verschillende koppeltjes sprinkhanen die door hun felle kleuren meteen opvallen. Steeds twee sprinkhanen op elkaar die zich vastklampen aan een grashalm. Het leuke aan het fotograferen van sprinkhanen is dat ze zich steeds proberen te verstoppen achter de grasstengels. Ze draaien mee als ik om de stengel draai om ze van opzij te bekijken. Geduld wordt altijd beloond en uiteindelijk krijg ik ze goed in beeld.





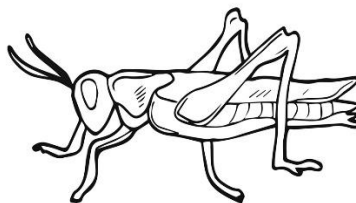
Sprinkhanen striduleren om vrouwtjes aan te trekken. De *Zonocerus elegans* heeft nog extra verleidingskunsten om vrouwtjes aan te trekken, zoals visuele displays waarbij ze juist hun bijzondere kleuren tonen door hun vleugels te openen en te sluiten. Deze felle kleuren komen dus goed van pas.

Tijdens de paring zit het kleinere mannetje op de rug van het vrouwtje. Na de paring blijft het mannetje soms een dag als een soort rugzakje zitten om rivaliserende mannetjes op afstand te houden. De voortplanting van deze soort verschilt een beetje met dat van andere sprinkhanen. De *Zonocerus elegans* zet haar eieren ondergronds af, terwijl veel andere sprinkhanen hun eieren bovengronds op planten of bladeren leggen. De ontwikkeling van de eieren is afhankelijk van temperatuur en vochtigheid. Wanneer de nimfen

van onder de grond tevoorschijn komen vervellen ze vijf tot zes keer voordat ze volwassen zijn en zich kunnen voortplanten.

Op de foto's valt het me op dat de sprinkhaan op de grond lange vleugels heeft, terwijl het duo op de grashalm korte vleugels heeft. In eerste instantie vraag ik me af of dit nog nimfen zijn, ondanks dat ze volwassen gedrag vertonen. Na enig nazoekwerk ontdek ik dat deze soort twee verschillende vleugelvormen heeft: een vorm met lange vleugels (macropteer) en een vorm met korte vleugels (brachypteer). Beide vormen zijn dus volwassen. Dit verschijnsel staat bekend als polymorfisme, waarbij sprinkhanen profiteren van het verschil in vleugellengte om zich beter aan te passen aan hun leefomgeving. De sprinkhanen met lange vleugels hebben meer mobiliteit en zweven langer na hun sprong en kunnen gemakkelijker migreren, terwijl sprinkhanen met korte vleugels beter zijn aangepast aan vegetatiedichtheid. Wat begint als een simpele wandeling kan altijd leiden tot onverwachte verrassingen die je onderweg tegen kan komen.

Bron: verschillende sites



Vijf jaar loopkevers en wantsen op ‘nieuwe natuur’¹

(tekst en foto's Vera Vandenbulcke en Gerrit Groeneweg)

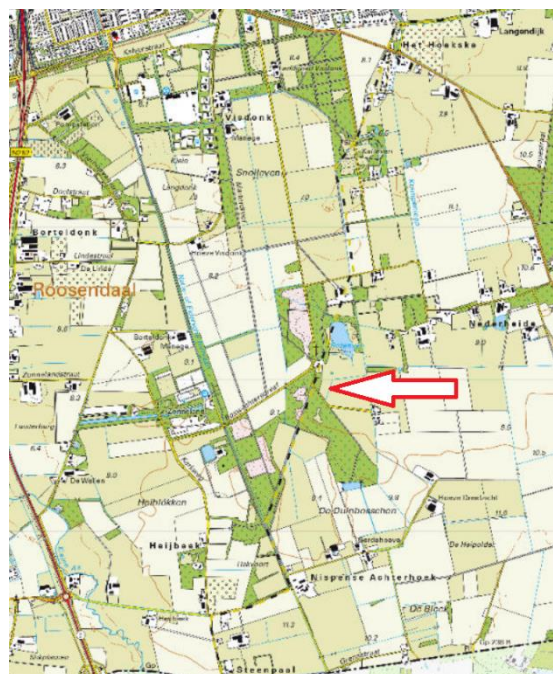
Inleiding

Sinds 2011 is de Vereniging Natuurmonumenten eigenaresse van het natuurgebied Visdonk, gelegen op het grondgebied van de gemeenten Rucphen en Roosendaal in westelijk Noord-Brabant. Na de verwerving ervan is er een reeks ingrijpende werkzaamheden uitgevoerd om zowel de natuurkwaliteit als de beleving van het gebied te optimaliseren. Die trend leidde in 2014 tot het voornemen om twee kleine aangrenzende percelen, een weiland en een maïsakker, te onttrekken aan de landbouwbestemming, toe te voegen aan het natuurgebied en in te richten als heide. Daardoor heeft men een betere verbinding tussen de verschillende delen van het natuurgebied kunnen realiseren.

Van de beide percelen is de bovengrond tot op de minerale bodem afgegraven, terwijl sloten er met gebiedseigen zand zijn gedempt. Na die werkzaamheden resteert aanvankelijk open, voedselarm, onbegroeid zand, waarop langzamerhand nieuwe vegetatie verschijnt. Door het verspreiden van strooisel van elders afgemaaide heide, begrazing en andere beheersmaatregelen stuurt men de ontwikkeling van de beide percelen.

De eerste vijf jaar zien we de begroeiing op de beide kale zandterreinen toenemen. De eerste jaren vallen hoog opgaande gewassen als teunisbloem (*Oenothera*) en Canadese fijnstraal (*Erigeron canadensis*) en bezemkruiskruid (*Senecio inaequidens*), hier en daar sterk contrasterend met de karmijnrode bloemen van priknus (*Lychnis coronaria*). Al snel schieten ook houtige gewassen op: berk (*Betula*), wilg (*Salix*) en grove den (*Pinus sylvestris*). Na verloop van tijd verdwijnen de pioniersoorten: langzamerhand komt de gewenste begroeiing tot ontwikkeling met struikhei (*Calluna vulgaris*) en gewone dophei (*Erica tetralix*).

Zoals bij de planten de begroeiingsdichtheid en soortensamenstelling evolueert, is ook de abundantie en biodiversiteit van de bodem bewonende insecten aan veranderingen onderhevig. Door middel van een gestandaardiseerd onderzoek hebben we die ontwikkeling op de beide terreinen vijf jaar lang gevolgd, waarbij hier speciaal is gelet op loopkevers (Coleoptera – Carabidae) en bodemwantsen (Heteroptera - Lygaeidae).



Afb. 1. Ligging van het onderzoeksgebied tussen de stadskern van Roosendaal in het noorden en de Belgische grens in het zuiden.

¹ Foto's, tenzij andere vermeld, gemaakt door de auteurs.

Dit artikel heeft betrekking op één van de twee onderzochte percelen: het stukje ‘nieuwe natuur’ aan de Muizendreef (gemeente Rucphen) (afbeelding 1 en 2).



Afb. 2 Het hier besproken stukje ‘nieuwe natuur’, gezien in noordoostelijke richting. Op de achtergrond het Rozenven.

Waar het heringerichte stukje ‘nieuwe natuur’ aan de Muizendreef aanvankelijk onbegroeid is, is inmiddels, vijf jaar later, een terrein van droge en natte heiden ontstaan. Die ontwikkeling is van directe invloed op de biodiversiteit van het terrein, in het bijzonder met betrekking tot de flora en de bodemdieren. Het door ons gedurende een periode van vijf aaneengesloten jaren uitgevoerde onderzoek op dit perceel is gericht op het signaleren van veranderingen in soorten en aantallen loopkevers en wantsen gedurende die vijf jaar. Omdat veel soorten bodemdieren strikte eisen stellen aan het biotoop waarin zij leven, geeft het verschijnen of verdwijnen van die dieren direct een aanwijzing voor het veranderende biotoop ter plaatse. Deze veranderingen benadrukken ook de onderlinge samenhang tussen de bodem, planten, schimmels en dieren.

Op enkele uitzonderingen na leven alle soorten loopkevers op de bodem. Door gebruik te maken van bodemvallen kunnen ze continu, objectief en kwantitatief verzameld worden.

Er is heel veel bekend over deze insecten op het gebied van taxonomie, voedsel, biotoopvoorkeur en gedrag. De meeste loopkevers vertonen onderling veel overeenkomsten: het zijn meestal polyfage rovers die zich op de bodem bewegen. Ze zijn meestal univoltien en sommige individuen kunnen zich enkele seizoenen lang voortplanten. Daarnaast vertonen ze ook interessante verschillen in vliegvermogen, verspreidingsgebied en voorkeur qua biotoop.²

De zanderige bodem van het terrein aan de Muizendreef is niet homogeen van karakter, zo zijn er geringe hoogteverschillen en varieert de flora afhankelijk van de mate van vochtigheid en voedselrijkdom van de bodem. Dezelfde factoren bepalen ook het al dan niet voorkomen van biotoopgevoelige insecten (stenotoop), zoals sommige soorten kevers en wantsen. Andere soorten zijn dan weer eurytoop en zijn minder gebonden aan vegetatie, vochtigheid en temperatuur. Omdat op het terrein vier duidelijk te onderscheiden biotopen voorkomen, is, vijf jaar lang, op elk van die plaatsen een drietal bodemvallen ingegraven (afbeelding 3).³

² Turin 2000 en De Boer 1977

³ Ook bekend als potval of pitfall.

Als bodemval zijn plastic bekertjes gebruikt (12 cm hoog, grootste diameter 9 cm, inhoud circa 0,5 l), die tot aan de bovenrand zijn ingegraven. De argeloos voorbij wandelende kever of wants valt in de beker en is, door de gladde wand ervan, niet in staat daar weer uit omhoog te kruipen.

Om te voorkomen dat de dieren elkaar gaan opeten, of dat vogels de inhoud van de bodemvallen leeg peuzelen, zouden de vallen elke ochtend gelegeerd moeten worden. Omdat een zo hoge frequentie niet haalbaar is, wordt in de bekertjes een laagje water aangebracht, met een zout- of formoloplossing, waaraan een druppeltje afwasmiddel is toegevoegd om de oppervlaktespanning van de vloeistof te verlagen. De dieren blijven niet drijven, worden snel gedood, zijn onaantrekkelijk voor hongerig gevogelte en blijven redelijk goed geconserveerd.

Mits de bodemval tegen regen zou zijn afgeschermd, zou op die wijze kunnen worden volstaan met een maandelijkse lediging. De in het kader van ons onderzoek geplaatste bodemvallen zijn niet afgeschermd en zijn elke tien à veertien dagen gecontroleerd.

Het voordeel van bodemvallen is dat de gegevens op een gestandaardiseerde manier verzameld worden. Er is geen invloed van de waarnemer op de resultaten: betrouwbaarheid en kwaliteit, zintuigen van de waarnemer; weersgesteldheid en tijdstip van de dag bij lediging zijn factoren die geen rol spelen. Er kan gestandaardiseerd bemonsterd worden gedurende een langere periode, 24 op 24 uur. Mits althans er tussentijds geen bodemvallen verloren gaan als gevolg van externe factoren als beheerswerkzaamheden of begrazing.

De inhoud van de bodemvallen is per lediging en per meetpunt verzameld, direct daarna met leidingwater gespoeld en ontdaan van bladeren, takjes, zand en andere verontreiniging. Vervolgens zijn de monsters in verzamelpotjes op 70-96% gedenaturaliseerde alcohol (ketonatus) bewaard, (voorzien van een label met datum en clusternummer), in afwachting van de verwerking ervan.

De loopkevers- en wantsen uit de bodemvallen zijn vervolgens door ons op naam gebracht, geteld en geregistreerd.

Per datum van lediging is van elke soort een exemplaar gefotografeerd en ter validatie aangeboden op www.waarneming.nl.⁴ Bij twijfel over de determinatie van een soort heeft met de specialisten overleg plaatsgevonden. Zo nodig zijn hen fysieke exemplaren ter controle aangeboden.

Het gebruik van bodemvallen geeft overigens geen beeld van de werkelijk ter plaatse voorkomende soorten en aantallen. De vangsten in de bodemvallen betreffen immers uitsluitend dieren die op de bodem rondkruipen. De bodemvallen geven evenmin een indicatie over de aantallen dieren in dat gebied. Een grote hoeveelheid vangsten van een dier van dezelfde soort kan weliswaar een aanwijzing vormen voor de aanwezigheid van relatief grote hoeveelheden van die soort (abundantie), maar zal zeker ook afhankelijk zijn van grotere activiteit van die soort. Weersinvloeden blijven uiteraard van invloed op de activiteiten van de dieren en daarmee op de vangstresultaten.

Afb. 3 Bodemvallen



⁴ Onze dank gaat uit naar Jan Mulwijk en Ron Felix voor hun niet aflatende zorg bij het valideren van onze waarnemingen.

Wantsen die tussen plantenwortels leven, of kevers die wat dieper in de humuslaag vertoeven, laten zich uitsluitend in het paringsseizoen bovengronds zien en zullen alleen dan in een bodemval te vinden zijn. Ook voor kevers en wantsen die wat hoger in grassen en kruidachtige planten leven, geldt dat ze minder vaak in een bodemval zullen worden aangetroffen.

Het onderzochte terrein is nog volop in ontwikkeling. Die ontwikkeling verloopt niet rechtlijnig, maar wordt ook sterk beïnvloed door wisselende klimatologische factoren, zoals het warme voorjaar in 2019, de hete en droge zomers van 2020 en 2021 en het natte voorjaar van 2023.

Om een beeld te krijgen van de totale biodiversiteit van het gebied zijn aanvullend verschillende andere vangmethoden gehanteerd, zoals sleepnet, klopscherm en zeef. Ook visuele waarnemingen leveren informatie op over biodiversiteit en biotoop van het terrein. In het gunstigste geval geven ook die aanvullende vangstmethode over een reeks van jaren een aanwijzing voor het verschijnen van een nieuwe of verdwijnen van een eerder aanwezige soort.

In de afgelopen vijf jaar zijn op dit kleine stukje natuurgebied niet minder dan 90 soorten loopkevers en 79 soorten wantsen gesignaleerd. Sommige eenmalig, enkele in grote hoeveelheden. Sommige namen in aantal toe, andere verdwenen er weer.

Enkele opvallende conclusies zetten we in dit artikel in het zonnetje.

Loopkevers (Coleoptera – Carabidae)

Opvallend is bijvoorbeeld de achteruitgang van de **basterdzandloopkever** (*Cicindela hybrida*) (afbeelding 4).

In 2019 registreerden we er 1.159 exemplaren in onze bodemvallen. Dat aantal loopt snel terug: in 2023 tellen we er nog slechts drie stuks.

De **basterdzandloopkever** prefereert droog en open zand. Nu dat open zand steeds verder met struikhei en gewone dophei begroeid geraakt is er voor deze fraaie rover geen plaats meer.



Afb. 4 Basterd zandloopkever (*Cicindela hybrida*) met prooi.

Afb. 5 Basterd zandloopkever (*Cicindela hybrida*), larve

De larven van de **basterd zandloopkever** (persoonlijk vinden wij 'bronzen' zandloopkever minder belastend klinken) leven in verticale gangen in het open zand. Vanuit hun hol daar loeren ze op passerende prooi. Een verdikking van het achterlijf zorgt ervoor dat de larve niet op cruciale momenten in zijn gang terug zakt (afbeelding 5). De vraag wordt wel eens gesteld of de larve ook bovengronds jaagt. De vraag kunnen wij bevestigend beantwoorden: ja, want we treffen ze af en toe ook in onze bodemvallen aan!

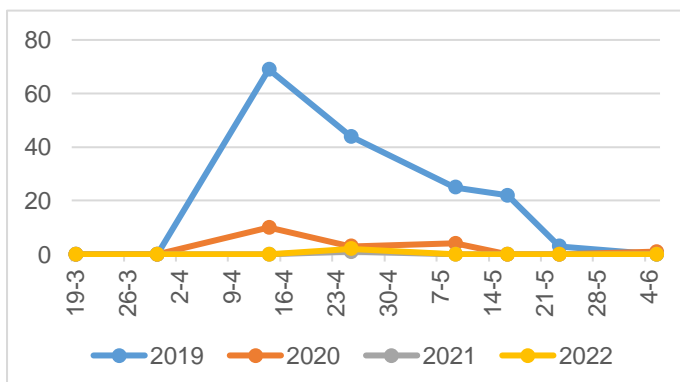


Afb. 6 Zespuntsneloper (*Agonum sexpunctatum*)

Opmerkelijk is ook de achteruitgang van de **zespuntsneloper** (*Agonum sexpunctatum*) (afbeelding 6) op het gemonitorde terrein. Deze fraaie kever is een dagactieve soort, die zich in mei voortplant. Verse adulten worden vanaf half juli tot begin september geregistreerd.

In 2019 troffen we in onze bodemvallen 111 exemplaren van dit fraaie loopkevertje aan, in 2023 nog maar één! Niets wijst erop dat het diertje zich hier nog voortplant. Deze loopkever prefereert open plekken in natte heiden en enigszins vochtige en zon-geëxposeerde plaatsen. Verdichting van de begroeiing en verdroging van het terrein in de zomers van 2019 en 2020 lijken een voor de hand liggende oorzaak voor het verdwijnen van deze zon- en vochtminnende soort.

In de grafische presentatie van de aantallen (afbeelding 7) is te zien hoe in 2019 en 2020 de volwassen dieren in de eerste helft van april uit een winterrust 'ontwaken', direct gevolgd door een terugval. Het lijkt wel alsof de dieren het terrein verlaten, wanneer de voortplantingsperiode nog moet beginnen. In ieder geval zien we in geen enkel jaar na half juli de verse adulten opduiken, die we dan zouden mogen verwachten.



Afb. 7 Aantallen zespuntsneloper (*Agonum sexpunctatum*) in de bodemvallen

De dalende tendens vanaf 2019, de lager wordende aantallen in de voortplantingsperiode en het ontbreken van jonge adulten in de zomermaanden, zijn aspecten die erop wijzen dat het terrein aan de Muizendreef voor deze soort van afnemend belang is. De oorzaak lijkt verdroging van het terrein te zijn. De plaats van de **zespuntsneloper** wordt ingenomen door de **gewone tandklauw** (*Calathus fuscipes*), een vrij grote, somber zwart gekleurde loopkever, die dan juist sterk in aantal toeneemt. De **gewone tandklauw** is een soort die juist goed gedijt in droge heiden en schrale graslanden.

Wat minder duidelijk is het verdwijnen van loopkever nummer 4, de **glansprijemkever** (*Bembidion lampros*) (afbeelding 8): 41 stuks in april/mei en augustus 2019, 31 stuks in dezelfde maanden in 2020, 36 in 2021, drie stuks in 2022 en nihil in 2023.

Dit is een soort van extensief bewerkte cultuurlanden en ruderaal terreinen: een biotoop dat destijds van toepassing was bij het omzetten van landbouwgrond naar 'nieuwe natuur'. Het is een zeer eurytope soort, die normaliter algemeen voorkomt op zonnige plaatsen op uiteenlopende typen open grond, zoals open plekken in extensief bewerkt cultuurland, weiden en ruderaal terreinen.⁵ Ze jagen op de grond op kleine bodemdieren en worden beschouwd als een belangrijke bestrijders van 'gewasplagen' zoals koolwortelvlieg.

Voor het verdwijnen van de soort op het stukje 'nieuwe natuur' kunnen verschillende redenen zijn:

1. Voedseltekort door het gemis aan voldoende kleine bodemdieren. Het is immers bekend dat stikstofdepositie tot een lagere hoeveelheid voedingsstoffen in planten leidt, met een negatief gevolg voor de bodemdieren die van plantaardig materiaal leven. Die ontwikkeling leidt hogerop in de voedselketen uiteindelijk tot zelfs afname van zelfs insectenetende vogels.⁶
2. Misschien ook hebben de zachte winters van de afgelopen jaren een negatieve invloed gehad op de overlevingskansen van deze kever. Volwassen **glansprijemkevers** blijven tot de herfst actief, verlaten dan het open terrein en zoeken een overwinteringsplaats in de strooisellaag in bermen, bosranden en houtwallen.

Uit experimenten met **glansprijemkevers** is gebleken, dat levenskansen bij overwintering negatief worden beïnvloed door korte vorstperiodes tijdens een verder zachte winter. Bij blootstelling aan twee weken vorst tijdens een zachte winter verminderde de overlevingskans tot minder dan 10%. Bij een strenge winter met constante temperaturen onder het vriespunt was de overlevingskans daarentegen hoog. De overleving bij fluctuerende temperaturen tussen -2 °C en $+6\text{ °C}$, bleek lager te zijn, wanneer de temperatuur op weekbasis fluctueert dan op dagbasis.⁷ Wij beschikken niet over informatie waaruit zou blijken dat deze kever op andere locaties in Nederland een vergelijkbare, dan wel een afwijkende ontwikkeling laten zien.

3. Een derde reden is misschien de aanwezigheid van de relatief grote hoeveelheid forse carnivore loopkevers, zoals de **gewone tandklauw** (*Calathus fuscipes*), die op (larven van) de veel kleinere prijemkevers jagen.
4. De vierde en wellicht meest waarschijnlijke reden tenslotte is het ontstaan van een stabiel biotoop. De **glansprijemkever** is een soort van extensief bewerkte cultuurlanden en ruderaal terreinen: een biotoop dat destijds eenmalig van toepassing was op het omzetten van landbouwgrond naar 'nieuwe natuur'. Die fase ligt thans achter ons.



Afb. 8 Glansprijemkever (*Bembidion lampros*)

⁵ Turin 2000, 244

⁶ Nijssen et al. 2023

⁷ <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0022191096000728> (20 februari 2024)

Wantsen (heteroptera)

Op 23 mei werd in één van de bodemvallen op meetpunt aE-3 een **grote borstelige graafwants** (*Microporus nigrita*) (afbeelding 9) aangetroffen. Ook op het stukje 'nieuwe natuur' aan de Boswachtersdreef komt deze wants voor.

De soort is zeer zeldzaam, of wordt althans vrijwel nooit waargenomen.

Uit de laatste 45 jaar waren tot voor kort buiten westelijk Noord-Brabant alleen waarnemingen bekend uit Boxmeer (2015) en Elst (2021). Inmiddels wordt de wants ook bij Helmond gesignaleerd.

Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken, dat dit onopvallende diertje vaak als oninteressant terzijde wordt geschoven. Onderzoek door middel van bodemvallen is vaak gericht op één of enkele groepen van bodembewoners, meestal loopkevers en spinnen. Alle bijvangsten (hommels, kleine vuurvinders, een scala aan diptera, muizen, en ook deze graafwants, worden dan, samen met "vervuiling" als blaadjes en grassprietten verwijderd, of in het gunstigste geval op alcohol bewaard, zonder dat er ooit iets mee gaat gebeuren. Dat lot ondergaat ongetwijfeld te vaak ook ons grote borstelige graafwants, zodat (wellicht ten onrechte) het stempel 'zeer zeldzaam' in stand blijft.



Afb. 9 *Microporus nigrita* (grote borstelige graafwants)

Dat het gebied langzamerhand evolueert van een schaars begroeid, eerder ruderaal terrein, naar droge heide, blijkt ook uit de toename van de **zwartpootheidebodemwants** (*Macrodema microptera*) (afbeelding 10).

Het aantal waarnemingen van de **zwartpootheidebodemwants** op het terrein aan de Muizendreef laat een opmerkelijke toename zien. Een enkele waarneming in 2020 en 2021, twee waarnemingen in 2022 en achttien in 2023.

De soort leeft fytofaag op de bodem in droge heideterreinen. Naast sap uit de jonge blaadjes van gewone dophei (*Erica tetralix*) en struikhei (*Calluna vulgaris*) staan ook wel springstaarten (Collembola) op het menu.⁸

Toename van deze soort op deze locatie lijkt te wijzen op verdroging van het terrein, maar bevestigt ook, dat de heide op dit stukje 'nieuwe natuur' zich in gunstige zin ontwikkelt.



Afb. 10 *Macrodema microptera* (zwartpootheidebodemwants)

Terwijl we de zwartpootheidebodemwants op ons stukje 'nieuwe natuur' van jaar tot jaar in aantal zien toenemen, zie we een andere soort, de **tarwenysius** (*Nysius huttoni*) langzamerhand uit beeld verdwijnen: 29 stuks in de bodemvallen in 2019, vier in 2020, één in zowel 2021 als 2022, nihil in het jongste onderzoeksjaar.

De **tarwenysius** (afbeelding 11) is in Nieuw-Zeeland een berucht plaaginsect, dat vooral schade aanricht aan tarwe.

⁸ Aukema & Hermes 2016, 85

Sinds 2002 komt de soort ook in Nederland voor, naar het zich laat aanzien als gevolg van import via de Antwerpse haven. De Nederlandse vondsten waren in 2006 voor de Plantenziektkundige Dienst aanleiding om een onderzoek door EIS-Nederland te laten uitvoeren naar de verspreiding en populatiekarakteristieken van **tarwenysius** in Nederland. Dit onderzoek richtte zich op het in kaart brengen van de verspreiding binnen onze landsgrenzen, de fenologie, de frequenties van de verschillende vleugelvormen, waardplanten en schade en natuurlijke vijanden.

De Nieuw-Zeelandse tarwewants bleek toen algemeen in Zuidwest-Nederland en was plaatselijk veruit de meest algemene wants.

De soort kan zich massaal ontwikkelen (8 miljoen exemplaren op 7 hectare) en de verwachting was dat ze zich snel verder kan verspreiden.⁹

Afb. 11 **tarwenysius** (*Nysius huttoni*)



De biotopen waarin de **tarwenysius** tot dan toe in België en Nederland was aangetroffen zijn divers, maar hadden allemaal gemeen dat het warme open biotopen waren, bij voorkeur een spaarzaam begroeide zandbodem in de nabijheid van topkapselmossen (*Acrocarpae*). Vermoedelijk schuilen de dieren tussen

die mossen en overwinteren ze daar.¹⁰ Topkapselmossen groeien op allerlei substraten, voornamelijk op plekken met een verstoord plantenkleed, veelal als gevolg van betreding en verstoring. Dit soort plekken is veel te vinden op braakliggende terreinen, in wegbermen en overhoekjes, maar bijvoorbeeld ook bij opritten naar akkers en weilanden. Ook in het natuurgebied Visdonk komt topkapselmos voor, in casu het gewone purpersteeltje (*Ceratodon purpureus*).

De schade die door de **tarwenysius** veroorzaakt wordt, is verschillend bij kruisbloemigen en tarwe. Bij kruisbloemigen wordt de stengel aangeprikt, waarbij een kankerachtig gezwel ontstaat, de bladeren verleppe en de stengel uiteindelijk knakt.

Bij tarwe voeden de dieren zich met sappen uit de tarwezaden, waarbij de wants een enzym afscheidt dat in de plant aanwezig blijft. Bij verwerking van de tarwe tot deeg breekt het enzym de gluten af, waardoor het deeg plakkerig wordt en het brood slecht van kwaliteit.

Gewone purpersteeltje (*Ceratodon purpureus*), het topkapselmos dat deel uitmaakt van het biotoop van de **tarwenysius**, groeide massaal op het stukje 'nieuwe natuur' aan de Muizendreef. Daar ook kwam deze wants massaal voor. Nu het terrein meer begroeid is geraakt, is het purpersteeltje en daarmee ook de **tarwenysius** nog maar beperkt aanwezig. Om deze, en wellicht nog meer redenen, loopt de abundantie van deze wants op ons stukje 'nieuwe natuur' in snel tempo terug.

Geraadpleegde literatuur

Aukema, B., J.M. Bruers & G. Viskens 2005: A New Zealand endemic *Nysius* established in the Netherlands and Belgium (Heteroptera: Lygaeidae), *Belgian Journal of Entomology* 7: 37-43

⁹ Aukema et al. 2005, 37-43

¹⁰ Wij troffen overwinterende **tarwenysius** enkele malen ook aan onder de schors van platanen (*P. occidentalis* x *P. orientalis*)

Aukema, B. en D.J. Hermes, 2016: *Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen (Hemiptera: Heteroptera). Deel IV: Pentatomomorpha (Aradidae, Lygaeidae, Piesmatidae, Bertydae en Pyrrhocoridae)*. EIS, Leiden

Boer, P.J. den, 1977: *Dispersal Power and Survival. Carabids on a cultivated countryside (with a mathematical appendix by J. Reddingius)*. Miscellaneous Papers 14. Landbouwhogeschool Wageningen

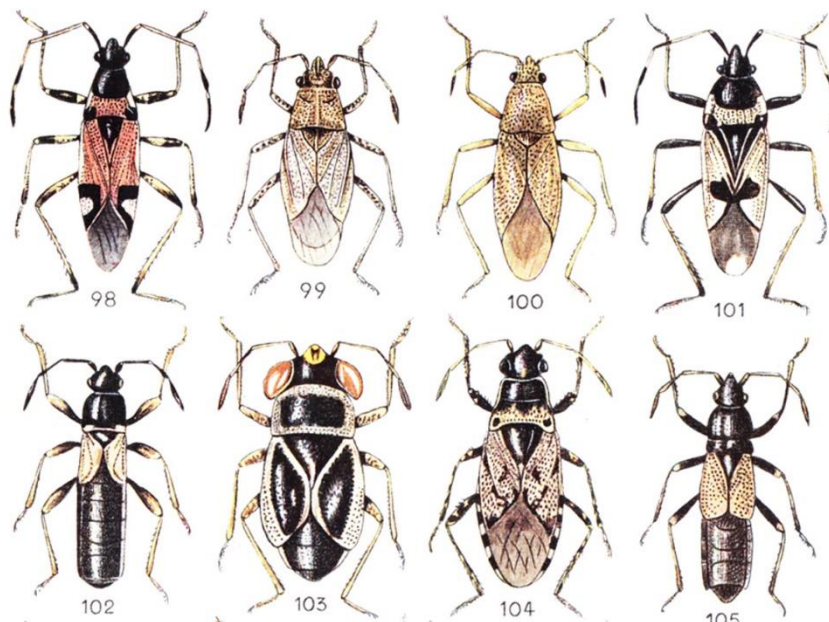
Muilwijk, J., R. Felix, W. Dekoninck & O. Bleich, 2015: *De loopkevers van Nederland en België (Carabidae)* Entomologische tabellen 9 (Supplement bij Nederlandse Faunistische Mededelingen)

Nijssen, M., J. Vogels, C.A.M. van Turnhout, P. Alefs, R. Foppen, J. van Dijk, A. van den Burg, K. Koenraads & C. Hallmann, 2023: *Stikstof als mogelijke oorzaak van contrasterende aantaltrends bij insectivore vogels van droge bossen en heide*. Rapport nummer UPN-2021-002-DZ, Kennisnetwerk OBN, Driebergen

Turin, H., 2000: *De Nederlandse loopkevers. Verspreiding en oecologie (Coleoptera: Carabidae)* (Nederlandse fauna 3). Utrecht

Vandenbulcke, V. & G. Groeneweg, 2024: *Eindverslag. Vijf jaar onderzoek naar loopkevers en wantsen op 'Nieuwe Natuur' aan de Muizendreef (natuurgebied Visdonk, gemeente Rucphen)*. Intern rapport

UIT: Hémiptères de France



- 98 — *Beosus quadripunctatus* MÜLL., p. 61.
 99 — *Nysius senecionis* SCHILL., p. 61.
 100 — *Cymus glandicolor* HAHN, p. 61.
 101 — *Aphanus pineti* H.-S., p. 62.
 102 — *Ischnodemus sabuleti* FALL., p. 62.
 103 — *Geocoris grylloides* L., p. 62.
 104 — *Heterogaster urticae* FABR., p. 63.
 105 — *Macrodemus micropterum* CURT., p. 63.

Kleine eikelboorder (Curculio glandium)



Deze snuitkever wordt 4 tot 7,5 mm lang en lijkt zeer veel op de hazelnootboorder, maar is kleiner en ook de voelknops is anders van vorm.

Wanneer de eikel op de grond is gevallen en de larve zich vol heeft gegeten knaagt hij een klein gaatje om deze veilige wieg te verlaten en kruipt dan snel in de grond. Na de winter verpopt de larve zich en in mei of juni komt de kever uit de pop.

(Foto Koos van Brakel – LIW Maasbree augustus 2020)

